

JUBILEJI *ANNIVERSARIES*

DR. PAVLA ŠTRUKELJ – TRDNO NA OKOPIH ETNOLOŠKEGA DELA

391

V zadnjem času se mi je kar nekajkrat zgodilo, da je telefon zvonil v prazno, ko sem poklicala spoštovano kolegico. Le kje bi bila, sem se spraševala, saj sem vrtela številčnico v precej poznih urah. Naslednjič se je pojasnilo: kot vabljen predavateljica se je po dvakrat na teden vozila na predavanja v nekatere dolenjske šole, tiste, kjer se srečujejo s problemi romskih šolarjev in kjer so s posebnim zanimanjem sprejemali njeno znanje o Romih.

Dr. Pavla Štrukelj je vsaj zadnjih 20 let, verjetno pa še več, intenzivno zaposlena kot ena redkih strokovnjakinj za življenje slovenskih Romov in jo dobro poznajo domačini, posebno pa še romski funkcionarji tako na Dolenjskem, še bolj pa v Prekmurju. Kot častna gostja je dobrodošla na marsikateri prireditvi, kjer nastopajo Romi.

Po mnogih letih, ko smo jo poznali več ali manj kot kustodinjo oz. vodjo muzeja neevropskih kultur v Goričanah, se je očitno spet vrnila na svoje začetne poti: k razlaganju in pojasnjevanju svojega prvotnega dela, življenja slovenskih Romov.

Seveda naj kar takoj povem, da sva bili z dr. Štrukljevo sodelavki dolga leta, celo del kustodiata o vraževerju sem prevzela od nje. A ko sem se na začetku službene poti še kot študentka znašla v velikem muzejskem prostoru na Prešernovi ulici, kjer so uradovali skoraj vsi kustosi skupaj, pa zraven še računovodske moči in je bila soba zasedena še s stotinami knjig, je nanoslo, da sem padla prav v sredo "ciganskih" problemov. Tedaj smo namreč vsi vedeli, da se je kolegica Štrukljeva začela zelo resno ukvarjati z življenjem Ciganov, kot smo takrat še imenovali Rome. Tako so se nekega dne znašli na moji mizi listi s sezname njihovih imen in od takrat naprej vem, da Brajdiči in Hudoroviči sodijo med avtohtone dolenjske prebivalce. Ta imena sem po njenih navodilih prepisovala, očitno je bilo treba občinske ali morda župnijske rokopise vrniti.

To so bila šestdeseta leta prejšnjega stoletja, ko smo bili očitno še bolj "neprosvetljeni" in so tudi kolegi z rahlo distanco gledali na terensko delo svoje kolegice. A to je ni motilo, saj je očitno svoje delo vzela zelo resno, kot tudi vsi

tedanji v muzeju zaposleni kandidati za doktorski naslov. In vsi so svoje delo končali uspešno.

Na koncu je delo dr. Štrukljeve kronala obsežna monografija o Romih. In verjetno je že moralo biti težavno na terenu, ne poznam nikogar, ki bi se potegoval za tako raziskavo. A kolegica Štrukljeva je zmogla dnevna potovanja po ciganskih naseljih, ne samo to, verjetno so jo tudi domorodci počasi spoznali kot koristno osebo. Nikoli ni kaj dosti razlagala o svojih terenskih zgodah in nezgodah, a čez dolga leta so vendar včasih prišli na dan opisi velikih težav in tudi strahu, ki se mu ni mogla kar tako izogniti. "Pa se je vendar vse srečno končalo!"

392

Ko je šla dr. Štrukljeva v pokoj, smo se čudili, kako hitro je bila zmožna prekiniti z dotedanjim delom – danes smo jo še videli, potem pa ne več. A podoba je bila bržkone varljiva. Dejstvo je, da je bila kolegica od nekdaj bolj samotni jezdec, in komur je zaupala kaj svojih skrivnosti, je že moral biti nekaj posebnega. Tako tudi nismo vedeli, s čim se ukvarja, kaj dela, ali nas kaj pogrēša? (Zdaj jo vidim, kako odločno odkimava z glavo!)

Z osamosvojitvijo Slovenije se je začela spreminjati tudi situacija muzeja v Goričanah. Ker vem, koliko časa je dr. Štrukljeva prebila v gradu, kaj vse je šlo preko njenih rok, s čim vse se je ukvarjala, kako se je pravzaprav identificirala s položajem vodje, si nisem mogla predstavljati, da bo s tako lahkoto prenesla izgubo muzejskega gradu. Mlajšim kolegom je seveda težje razumeti, kaj pomeni, ko se nenadoma posloviš od nečesa, kar ti je izpolnjevalo 20, 30 let. Mogoče si je pomagala na ta način, da se muzeju enostavno ni več približala, stike pa ohranila le z redkimi kolegi. In ne morem si kaj, da bi si ne želela, da se je vsaj po časopisnih člankih zanimala, kaj se dogaja z zbirkami, ki so nastajale tako rekoč pred njenimi očmi.

Dr. Pavla Štrukelj je bila vedno rahlo skrivnostna, tudi v najinih mladih letih. Enako skrivnostna so bila tudi njena potovanja. Ob začetku mojega delovanja v muzeju se je ravnokar vrnila s Faroerskih otokov, ki so bili zame neskončno daleč in popolnoma neznani. Potem je nekoč potovala na Japonsko, kar je bilo povezano z nenavadnim itinerarijem: med vožnjo skozi neskončno Sibirijo je nekaj dni preživela na vlaku z zaprtimi okni. Ko je ob neki priložnosti povedala, kako je zgledalo njeno potovanje, skoraj nisem mogla verjeti: mene gotovo za noben denar ne bi spravili na tako pot, še manj pa na račun "neevropskih kultur".

Na odprtjih razstav na gradu, kjer je vzorno skrbela, da se je vse odvijalo po protokolu, o katerem sta se najbrž dogovorila skupaj z direktorjem dr. Borisom Kuharjem, se je nabralo neverjetno veliko obiskovalcev. Obdobje neuvrščenosti je dalo Slovencem okušati slasti skrivnostnih dežel in ljudstev, pa četudi samo skozi sodobne predmete in vsakdanje fotografije. Številnim študentom iz Afrike in Azije je bila "Pavla" oporna točka v novem kraju, daleč stran od doma. Za nas muzejce ni bilo zabavnejših trenutkov kot takrat, ko so se v muzejski pisarni zbrali Indijci, Indonezijci, Južnoameričani, ki so prišli na pogovor k "Pavli". Še dolgo smo se spominjali njihovih imen in prepričana sem, da se jih dr. Štrukljeva spomni še danes.

To vse je sodilo k “neevropski kulturi”, s katero se je ukvarjala. Ko smo vpeljevali “samoupravno delovanje” v muzeju, kar je zahtevalo obilo časa in s strani direktorja tudi najbrž malo previdnosti, se dr. Štrukljeva nikoli ni silila v ospredje, na kakšne predsedniške položaje. A na sestankih je šla marsikomu na živce, ker se je dosledno, dolgo in do konca zavzemala za “pravice svojih Goričancev”, katerih šef, vodja in zagovornica je bila.

Za Slovenski etnografski muzej je dr. Pavla Štrukelj pojem, četudi ne hodi več v službo. Pa si jo marsikateri od mladih etnologov še želi spoznati, kajti delovna, kot je, kar ne odneha.

Vsi ji želimo, da bi tako tudi ostalo.

Vera Ratko, Pavla Štrukelj in nekdanji novomeški romski svetnik Zoran Grm na družabnem srečanju s krajanji krajevne skupnosti Šmihel pri Novem mestu (foto Bogdan Miklič).